УДК 339.522

DOI: https://doi.org/10.32782/2520-2200/2025-2-2

Іванов Є.І.
кандидат економічних наук, старший дослідник,
начальник відділу аналізу і прогнозування міжнародної торгівлі
Державного науково-дослідного університету
інформатизації та моделювання економіки

Ivanov Yevhen
State Research Institute for Informatisation and Economic Modeling

ПРОБЛЕМИ І ВИКЛИКИ ПРЕФЕРЕНЦІЙНОЇ ТОРГІВЛІ ДЕЯКОЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЮ ПРОДУКЦІЄЮ МІЖ УКРАЇНОЮ І ЄС

CHALLENGES AND ISSUES IN PREFERENTIAL TRADE OF SELECT AGRICULTURAL PRODUCTS BETWEEN UKRAINE AND THE EU

У статті розглянуто проблеми та виклики, пов'язані з преференційною торгівлею сільськогосподарською продукцією між Україною та ЄС. Визначено вплив автономних торгових преференцій, наданих Євросоюзом Україні в 2022 р., на експорт низки українських товарів: м'яса птиці, яєць та альбумінів, меду, цукру, ячмінної крупи, вівса, кукурудзи. Проаналізовано наслідки обмежень у доступі для цих товарних груп на європейський ринок, запроваджених ЄС щодо українських сільгоспвиробників у червні 2024 року. Оцінено здатність вітчизняних виробників до географічної диверсифікації експорту і нарощення поставок аграрної продукції в інші країни і регіони світу в умовах посилення обмежень у доступі на ринок ЄС. Окреслено виклики подальшого розвитку торгівлі сільгосппродукцією між Україною та ЄС. Наголошено на необхідності продовжувати діалог щодо лібералізації двосторонньої торгівлі та важливості незастосування з боку ЄС винятків з автономного преференційного режиму.

Ключові слова: преференційна торгівля, автономні торгові преференції, тарифні квоти, «добровільне» обмеження експорту, аграрна продукція.

The article looks into the challenges related to preferential trade in agricultural products between Ukraine and the EU. It analyses the impact of autonomous trade preferences granted by the European Union to Ukraine in 2022 on the export of key Ukrainian products, such as poultry meat, eggs, honey, sugar, groats, oats, and maize. The study evaluates the consequences of restrictions imposed by the EU on Ukrainian agricultural products access to the European market in June 2024. The article highlights the ability of Ukrainian producers to geographically diversify exports and increase agricultural product supplies to third countries despite tightening restrictions on EU market access. For example, poultry meat exports to the EU decreased due to new restrictions, but producers maintained overall export volumes by redirecting shipments to other regions. Similarly, exports of sugar, oats, groats, and other products faced limitations, but producers adapted by expanding their presence in alternative markets. The article identifies challenges for further development of agricultural trade between Ukraine and the EU: as of the end of March 2025, the provisions that will determine the access of the analysed goods to the EU market after the current EU autonomous trade preferences regime expires in June of this year are still unknown. This creates uncertainty about future terms of trade and the prospects for maintaining and increasing the achieved volumes of Ukrainian agricultural exports to the EU. The article emphasises the need for continued dialogue on liberalising bilateral trade, and underscores the importance of avoiding new exceptions to the autonomous preferential trade regime established by the EU in 2022. Overall, the article provides a comprehensive analysis of EU's preferential trade impact on Ukraine's agricultural exports and offers insights into the strategies adopted by Ukrainian producers to navigate the challenges posed by EU restrictions on sensitive goods. It underscores the importance of cooperation and dialogue in fostering sustainable and equitable trade relations between Ukraine and the EU.

Keywords: preferential trade, autonomous trade preferences, tariff quotas, "voluntary" export restraints, agricultural products.

Постановка проблеми. У червні 2022 р. ЄС запровадив тимчасові заходи з лібералізації доступу української продукції на свій ринок, скасувавши таким чином залишкові тарифні та нетарифні бар'єри, які продовжували діяти щодо імпорту з України під час перехідного періоду

угоди про асоціацію. Найбільше значення це рішення мало для аграріїв, чий експорт був обмежений тарифними квотами, і металургів, доступ яких на ринок ЄС обмежували спеціальні захисні заходи. Автономні торгові преференції ЄС дозволили вітчизняним виробникам частково зберегти власний виробничо-експортний потенціал в умовах блокади морських торгових шляхів, безпрецедентного скорочення внутрішнього ринку, руйнування ланцюгів поставок та інших викликів воєнного часу.

Однак різке перенаправлення українського експорту харчових продуктів до ЄС викликало напругу на деяких «чутливих» ринках, де місцеві виробники не впоралися з припливом висококонкурентної продукції без захисту тарифних квот. В результаті, хоча Європарламенту у квітні 2024 р. вдалося досягти угоди про продовження автономних торгових преференцій для України до 5 червня 2025 р., цього разу були введені певні обмеження. Новий регламент передбачає повернення до тарифних квот на українські товари, якщо їх імпорт перевищить встановлений обсяг, розрахований на основі даних за попередні роки (табл. 1).

Нові обмеження ЄС торкнулися імпорту м'яса птиці, яєць та альбумінів, натурального меду, цукру, ячмінної крупи, вівса та кукурудзи за тими кодами комбінованої номенклатури, які підпадали під дію тарифних квот на імпорт з України в угоді про асоціацію. І хоча, як видно з табл. 1, режим автономних торгових преференцій (АТП) 2024 р. дозволив значно вищі обсяги безмитного імпорту сільгосппродукції з України, ніж ті, що були встановлені тарифними квотами (за винятком вівса), він все ж таки звузив можливості для вітчизняних виробників у доступі на європейський ринок. Відтак актуальності набуває оцінка того, як нові обмеження в торгівлі позначилися на динаміці розвитку відповідних галузей української економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам використання ЄС щодо України безмитних тарифних квот та автономних торгових преференцій присвячено наукові праці низки вітчизняних вчених-економістів, серед яких: В.Г. Андрійчук [3], Т.О. Осташко [4; 5], К.С. Кваша [6], О.В. Березовська [7], О.В. Соколовська [8], О.Д. Нестеренко [9] та інші. Дослідження цих науковців містять ґрунтовний аналіз обмежувального впливу безмитних тарифних квот для українського експорту до ЄС, механізму державного адміністрування цих квот, економічних ефектів застосування автономних торгових преференцій в теорії і практиці торгово-економічних відносин між Україною та ЄС. Віддаючи належне наявним напрацюванням у цій сфері, необхідно зазначити, що аналіз поточної специфіки застосування обмежень в торгівлі з Україною зі сторони ЄС досі не знайшов висвітлення у науковій літературі, що визначає об'єктивну потребу у подальших дослідженнях порушеної проблематики.

Метою дослідження є визначення наслідків застосування ЄС винятків з автономного преференційного режиму в торгівлі з Україною у 2024 році.

Таблиця 1

Обмеження на імпорт деякої сільгосппродукції з України до ЄС відповідно до угоди про асоціацію та регламенту ЄС про надання Україні тимчасових автономних торгових преференцій від 2024 р.

Товарні групи	Тарифні квоти ЄС на імпорт з України до червня 2022 р., т	Обмеження на імпорт ЄС з України, від 05.06.2024 р., т	Обмеження на імпорт ЄС з України на січень–травень 2025 р., т
М'ясо птиці	Основна: 70 000 Додаткова: 20 000	137 042,80	57 101,17
Яйця та альбуміни	Основна: 3 000 Додаткова: 3 000	23 188,96	9 662,07
Натуральний мед	6 000	44 417,56	18 507,32
Цукор	20 070	262 652,68	109 438,62
Ячмінна крупа	7 800	20 648,24	8 603,43
Овес	4 000	2 440,56	1 016,90
Кукурудза	650 000	11 155 449,04	4 648 103,77

Примітки:

[1] Тарифні квоти, встановлені згідно з Додатком I-A до Угоди про асоціацію

[2] Обмеження на 2024 р. відповідають середньорічному імпорту відповідних товарів в ЄС з України у період з 01.07.2021 р. по 31.12.2023 р.

[3] Обмеження на січень–травень 2025 р. становлять 5/12 від рівня обмежень на 2024 р.

Джерело: укладено автором за даними [1; 2]

Виклад основного матеріалу дослідження. У період з 2016 по 2021 рр. Україна попри тарифні квоти активно розвивала експорт до ЄС м'яса птиці, яєць та альбумінів, натурального меду, кукурудзи. Поставки, ячмінної крупи, вівса і цукру відзначалися спадною динамікою. Так, поставки м'яса птиці, яке підпадає під тарифну квоту, зросли з 32,2 тис. до 75,6 тис. т. Цьому посприяв, зокрема, перегляд ЄС своїх зобов'язань в рамках угоди про асоціацію шляхом розширення номенклатури та збільшення обсягу безмитної тарифної квоти на 50 тис. т з 2020 р. Завдяки цьому загальний обсяг річної квоти (з урахуванням додаткової квоти на заморожену курятину) сягнув 90 тис. т у 2021 р.

Завдяки застосуванню АТП, відповідний експорт м'яса птиці з України в ЄС зріс до 113,9 тис. т у 2022 р. та до 169,3 тис. т у 2023 р. Частка України у загальному імпорті до ЄС м'яса птиці за відповідними тарифними лініями сягнула 26,0%. Режим АТП від червня 2024 р. обмежив ці поставки обсягом 137,0 тис. т на рік (табл. 2).

Ідучи назустріч європейській стороні, Уряд України прийняв Постанову № 612 від 30.05.2024 р., якою з 01.07.2024 р. запровадив ліцензування експорту деякої продукції до країн – членів ЄС. Ліцензований обсяг квоти на м'ясо та їстівні субпродукти свійської птиці (курей свійських, качок, гусей, цесарок) встановлено на рівні 133,28 тис. т, на м'ясо і їстівні субпродукти індиків – 3,76 тис. т [12]. По суті, введено «добровільне» обмеження експорту, щоб уникнути відновлення протекціоністських заходів зі сторони ЄС.

Як наслідок, у 2024 р. експорт українського м'яса птиці до ЄС зменшився до 136,6 тис. т, а частка України в імпорті цієї продукції до ЄС з третіх країн – до 20,8%. Загальний експорт м'яса птиці з України в усі країни світу у 2023 р. становив майже 412,7 тис. т, з яких на країни ЄС припав 41,0%. У січні–жовтні 2024 р. український експорт м'яса птиці в цілому склав всього 364,9 тис. т, з яких до ЄС спрямовано 32,2% поставок. Проте слід зазначити, що у вартісному

Таблиця 2

Динаміка імпорту ЄС з України й усіх третіх країн окремих видів продукції, що підпадають під дію тарифних квот відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, тис. т

Показники	2016	2018	2020	2022	2023	2024
М'ясо птиці						
Імпорт ЄС з України	32,3	50,7	77,5	113,9	169,3	136,6
Імпорт ЄС з третіх країн	744,2	624,9	581,7	621,0	650,2	655,8
Частка України в імпорті ЄС, %	4,3	8,1	13,3	18,3	26,0	20,8
Яйця та альбуміни						
Імпорт ЄС з України	2,1	3,1	6,7	17,0	40,1	59,6
Імпорт ЄС з третіх країн	27,5	31,8	46,9	64,1	98,7	121,9
Частка України в імпорті ЄС, %	7,8	9,6	14,3	26,6	40,6	48,9
Натуральний мед						
Імпорт ЄС з України	36,5	40,6	54,8	46,1	45,8	53,9
Імпорт ЄС з третіх країн	162,1	167,5	174,9	190,4	164,0	169,8
Частка України в імпорті ЄС, %	22,5	24,3	31,3	24,2	27,9	31,8
Цукор						
Імпорт ЄС з України	23,5	17,3	20,5	152,5	496,0	326,4
Імпорт ЄС з третіх країн	1297,7	871,8	925,4	772,1	1378,2	763,0
Частка України в імпорті ЄС, %	1,8	2,0	2,2	19,8	36,0	42,8
Ячмінна крупа						
Імпорт ЄС з України	1,7	1,6	1,3	11,2	22,5	26,3
Імпорт ЄС з третіх країн	19,8	36,7	18,8	24,7	35,2	59,1
Частка України в імпорті ЄС, %	8,8	3,3	6,9	45,2	63,9	44,4
Овес						
Імпорт ЄС з України	4,6	1,6	3,1	2,9	1,8	7,6
Імпорт ЄС з третіх країн	52,6	43,3	79,8	230,4	143,4	54,5
Частка України в імпорті ЄС, %	8,7	3,8	3,9	1,3	1,3	14,0
Кукурудза						
Імпорт ЄС з України	6722,5	10851,2	8762,4	12026,2	12783,7	13758,4
Імпорт ЄС з третіх країн	11892,4	20708,3	15711,8	23732,6	20008,2	19970,8
Частка України в імпорті ЄС, %	56,5	52,4	55,8	50,7	63,9	68,9

Джерело: укладено і розраховано автором за даними [10; 11]

вимірі вітчизняний експорт м'яса птиці у 2023 р. склав 794,4 млн дол. США, тоді як за 10 місяців 2024 року – 798,0 млн, що на 0,5% більше. Отже, попри деяке скорочення фізичних обсягів поставок, сприятлива цінова кон'юнктура забезпечила українським експортерам м'яса птиці більшу валютну виручку за неповний 2024 р., ніж за весь рік до цього (табл. 3).

За винятком 2020 р., поставки яєць та альбумінів до ЄС з України загалом не перевищували обсяги тарифної квоти, яка протягом 2015–2021 рр. зросла з 4,5 тис. до 6,0 тис. т (якщо враховувати разом основну і додаткову квоти). Але зі скасуванням цього обмеження експорт українських яєць та альбумінів до ЄС зріс до понад 40,1 тис. т за підсумками 2023 р., а частка України в імпорті цієї продукції до ЄС з третіх країн сягнула 40,6%. Незважаючи на те, що у червні 2024 р. ЄС ввів обмеження на імпорт відповідної продукції з України в обсязі 23,2 тис. т до кінця року, це не зупинило подальшого нарощення поставок, які за підсумком 2024 р. сягнули 59,6 тис. т, а частка України в імпорті ЄС зросла до 48,9%. Отже, для цієї категорії продукції винятки з АТП фактично не мали обмежуючого впливу у доступі українських виробників на ринок ЄС.

Загальний експорт яєць і альбумінів з України у 2023 р. становив 57,4 тис. т, а протягом 10 місяців 2024 р. він зріс до 70,5 тис. т. Таким чином, українські виробники відповідної продукції надалі розширюють присутність на ринку ЄС і диверсифікують свої поставки на ринки інших регіонів світу.

Протягом 2016–2021 рр. експорт натурального меду з України до ЄС зріс з 36,5 тис. до 53,8 тис. т, що значно перевищує обсяги тарифної квоти, яку ЄС надав Україні для цієї продукції (6,0 тис. т). Частка України в імпорті меду до ЄС з третіх країн сягнула 31,0% у 2023 р. Незважаючи на те, що вітчизняний експорт натурального меду до ЄС протягом 2022–2023 рр. знизився до 45,8 тис. т, Єврокомісія вирішила запровадити обмеження (44,4 тис. т) для цієї товарної групи також. Однак за підсумками 2024 року ЄС імпортував з України 53,9 тис. т меду. Втім необхідно зазначити, що місячні показники імпорту українського меду до ЄС значно скоротились у II півріччі 2024 р. Так, протягом січня–липня ці показники перебували в діапазоні 4,2–9,4 тис. т на місяць, тоді як у серпні–грудні вони впали до 0,5–2,4 тис. т. Отже, неповний вплив нових обмежень ЄС у 2024 році може частково бути пояснений тим, що вони набули чинності не на початку, а в середині календарного року.

Загальний експорт натурального меду з України зріс з 55,4 тис. т у 2023 р. до 72,2 тис. т за 10 місяців 2024 р., а частка ЄС у структурі експорту за вказаний період зменшилася з 82,8% до 71,9%.

Протягом 2016–2021 рр. експорт цукру з України до країн ЄС перебував у діапазоні 17,3–26,9 тис. т, коливаючись довкола встановленої тарифної квоти у 20,07 тис. т на рік. Частка України в імпорті цукру ЄС з третіх країн не перевищувала 2,7%. Однак після скасування квоти експорт цукру з України до ЄС спершу зріс до 152,5 тис. т у 2022 р. та до майже 496 тис. т у 2023 р., частка України в європейському імпорті цукру з третіх країн сягнула 36,0%.

Коли ЄС у червні 2024 р. запровадив обмеження на імпорт цукру з України в обсязі 262,6 тис. т, українські експортери вже встигли поставити до ЄС 331,3 тис. т цукру протягом першого півріччя цього року. Тому одразу після введення обмеження експорт цукру з України в ЄС майже повністю припинився. Але це не завадило українським експортерам диверсифікувати та збільшити поставки цукру на зовнішні

Таблиця 3

Український експорт до ЄС та до всіх країн світу в цілому за товарними групами, до яких застосовані застереження у рамках АТП від червня 2024 р.

Товарні групи	2023			Січень – жовтень 2024		
	Експорт до ЄС, тис. т	Загальний експорт, тис. т	Частка ЄС в експорті,%	Експорт до ЄС, тис. т	Загальний експорт, тис. т	Частка ЄС в експорті,%
М'ясо птиці	169,3	412,7	41,0	117,2	364,4	32,2
Яйця та альбуміни	40,1	57,4	69,8	48,5	70,5	68,8
Натуральний мед	45,8	55,4	82,8	51,9	72,2	71,9
Цукор	496,0	522,5	94,9	331,3	556,0	59,6
Ячмінна крупа	22,5	25,9	86,8	13,5	23,9	56,7
Овес	1,8	3,3	56,1	6,9	18,2	38,0
Кукурудза	12 783,7	26 365,4	48,5	11 655,2	24 438,1	47,7

Джерело: укладено і розраховано автором за даними [13]

ринки. Якщо у 2023 р. Україна загалом експортувала майже 522,5 тис. т цукру, з яких 94,9% було спрямовано в ЄС, то у 2024 р. вітчизняний експорту цукру сягнув 749,6 тис. т, що на 46,6% більше ніж у попередньому році. І це при тому, що поставки цукру в ЄС у цей період знизились на 34,2%. Важливими ринками збуту українського цукру стали Туреччина, Лівія, Ізраїль, Йорданія, Шрі-Ланка та Камерун.

Протягом 2016–2021 рр. імпорт круп з України в ЄС залишався незначним і становив лише 0,9–1,7 тис. т, при тому що від початку дії угоди про асоціацію Україні була надана тарифна квота у 6,0 тис. т, яку потім поступово підвищено до 7,8 тис. т на рік. Частка України в імпорті круп до ЄС з третіх країн коливалась у межах 3,3–8,8%.

Протягом 2022–2023 рр. експорт круп до ЄС збільшився спершу до 11,2 тис., а далі до 22,5 тис. т. Частка України в імпорті круп до ЄС з третіх країн сягнула 63,9%. У 2024 р. Єврокомісія зберегла за собою право повернутися до практики використання тарифної квоти на українську крупу, якщо її імпорт перевищить 20,6 тис. т, що зрештою і відбулося, оскільки обсяги відповідних поставок сягнули 26,3 тис. т, хоча на тлі загального збільшення імпорту круп в ЄС з третіх країн частка України у цих поставках зменшилася до 44,4%. Як і у випадку з медом, поставки ячмінної крупи з України до ЄС значно зменшились у період з серпня по грудень 2024 р. (до 0,5–0,9 тис. т на місяць), тоді як у січні–липні вони перебували у діапазоні 2,4–3,9 тис. т на місяць.

За винятком 2016 р., експорт вівса з України до ЄС не перевищував обсяг встановленої в угоді про асоціацію тарифної квоти у 4 тис. т на рік. У 2022–2023 рр. поставки вівса з України до ЄС знизились порівняно з періодом до широкомасштабного вторгнення і склали всього 1,8 тис. т. Незважаючи на таку спадну динаміку, овес також потрапив під обмежувальні заходи зі сторони ЄС у червні 2024 р. Обмеження, у разі перевищення якого ЄС залишив за собою право повернутися до використання тарифної квоти, склало всього 2,44 тис. т. Це єдина товарна група, для якої обсяг обмеження виявився нижчим за обсяг тарифної квоти, що використовувалася раніше.

Однак Україна істотно наростила експорт вівса до ЄС у І півріччі 2024 р. До того часу, як в червні 2024 р. набув чинності новий режим АТП, українські експортери уже встигли поставити на ринок ЄС понад 6,9 тис. т вівса. Тому у наступні місяці після запровадження нових обмежень поставки українського вівса в ЄС майже повністю припинилися. Загалом у 2024 р. було поставлено 7,6 тис. т вівса з України в ЄС, частка України у загальному імпорті ЄС з третіх країн сягнула 14,0%. Загальний експорт вівса з України до всіх країн світу у 2023 р. становив всього 3,25 тис. т, однак за 10 місяців 2024 р. він сягнув 18,2 тис. т, з яких тільки 38,0% було направлено на ринок ЄС.

Ситуація з експортом кукурудзи з України до ЄС залишається стабільною. Незважаючи на дуже незначні обсяги тарифної квоти на цю продукцію, реальні показники її поставок на ринок ЄС на порядок перевищують усі встановлені обмеження. Це відбувається тому, що ЄС закуповує значні обсяги української кукурудзи понад квоту та інші обмеження, застосовуючи режим erga omnes без сплати мита чи будь-яких інших зборів.

Висновки. Від початку повномасштабного вторгнення режим АТП ЄС сприяв значному зростанню експорту української сільськогосподарської продукції, тоді як введення у червні 2024 р. обмежень в у цьому режимі внаслідок високої «чутливість» деяких галузей ЄС стримало розвиток експортного потенціалу українських виробників, передусім м'яса птиці та цукру, меншою мірою – ячмінної крупи, вівса і натурального меду. При цьому, виробники цукру, ячмінної крупи, вівса та м'яса птиці спромоглися диверсифікувати поставки в інші країни та регіони світу і навіть наростити загальні обсяги експорту у 2024 р.

Водночас нові обмеження ЄС не мали змоги повністю проявитися у 2024 р., оскільки були застосовані в середині року. Відтак найбільший обмежуючий вплив фактично мали «добровільні» обмеження експорту на м'ясо птиці і цукор зі сторони України. Поряд з цим, станом на кінець березня 2025 р. досі невідомі положення, які визначатимуть доступ проаналізованих товарів на ринок ЄС по завершенні дії чинного режиму автономних торгових преференцій ЄС у червні цього року. Це створює невизначеність з приводу майбутніх умов торгівлі та перспектив збереження/нарощення досягнутих обсягів експорту української сільгосппродукції в ЄС. Для забезпечення стабільного зростання Україні слід продовжувати діалог з ЄС щодо лібералізації умов торгівлі та незастосування винятків з АТП.

Список використаних джерел:

1. Додаток I-A до глави 1 (частина 2) Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_a11#n3
2. On temporary trade-liberalisation measures supplementing trade concessions applicable to Ukrainian products under the Association Agreement: Regulation (EU) 2024/1392 of the European

Parliament and of the Council of 14 May 2024. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1392/oj/eng#ntr7-L_202401392EN.000101-E0007
3. Андрійчук В.Г. Верифікація наданого Європейським Союзом автономного преференційного торгового режиму та можливості його використання виробничо-експортним потенціалом України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015. № 3. С. 32–38.
4. Ostashko T., Kobuta I., Olefir V., Lienivova H. Evaluation of the results and analysis of the impact of the DCFTA with the EU on agricultural trade in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics*. 2022. Vol. 8. No. 4. P. 86–108.
5. Осташко Т.О. Можливості та обмеження експорту сільськогосподарських товарів у зоні тарифних квот ЄС. *Стратегічні пріоритети. Серія : Економіка*. 2016. № 1. С. 99–105.
6. Кваша К.С. Тарифні квоти і мита на аграрну продукцію при формуванні зони вільної торгівлі між Європейським Союзом та Україною. *Економіка АПК*. 2013. № 11. С. 99–106.
7. Березовська О.В. Вплив тарифної квоти на зовнішньоторговельні відносини України (на прикладі окремих товарів). *Публічне управління та митне адміністрування.* 2017. № 1. С. 165–171.
8. Sokolovska O.V. Unilateral tariff cuts: a theory. *Економічний вісник університету*. 2016. Вип. 29(1). С. 268–274.
9. Нестеренко О.Д. Агропродовольчий експорт з України до країн ЄС в умовах дії автономного преференційного торговельного режиму. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2015. № 3. С. 95–100.
10. EU trade since 1988 by HS2-4-6 and CN8 (ds-045409). *Eurostat.* URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/view/ds-045409?category=ext_go.ext_go_detail
11. Monthly information on imports from Ukraine and from all third countries of agricultural products subject to Tariff Rate Quotas applicable to imports from Ukraine under the EU-Ukraine Association Agreement. *European Commission, DG AGRI*, Unit G4. URL: https://circabc.europa.eu/ui/group/09242a36-a438-40fd-a7af-fe32e36cbd0e/library/bb618aa4-32fa-46dc-9d62-a12c8dad4f09
12. Деякі питання експорту окремих товарів до держав – членів Європейського Союзу: Постанова КМУ № 612 від 30.05.2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/612-2024-%D0%BF#Text
13. Зовнішня торгівля окремими видами товарів за країнами світу. *Державна служба статистики України*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/

References:

1. Appendix I-A to Chapter 1 (Part 2) of Section IV "Trade and Trade-Related Issues" of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_a11#n3 (accessed March 24, 2025).
2. On temporary trade-liberalisation measures supplementing trade concessions applicable to Ukrainian products under the Association Agreement: Regulation (EU) 2024/1392 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024. Retrieved from: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1392/oj/eng#ntr7-L_202401392EN.000101-E0007 (accessed March 24, 2025).
3. Andriichuk V. H. (2015). Verifikatsiia nadanoho Evropeiskym Soiuzom avtonomnoho preferentsiinoho torhovoho rezhymu ta mozhlyvosti ioho vykorystannia vyrobnycho-eksportnym potentsialom Ukrainy [Verification of the autonomous preferential trade regime provided by the European Union and the possibilities of its use by Ukraine's production-export potential]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo* [*External Trade: Economics, Finance, Law*], 3, pp. 32–38.
4. Ostashko T., Kobuta I., Olefir V., Lienivova H. (2022). Evaluation of the results and analysis of the impact of the DCFTA with the EU on agricultural trade in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics*, 8(4), pp. 86–108.
5. Ostashko T. (2016). Mozhlyvosti ta obmezhennia eksportu silskohospodarskykh tovariv u zoni tarifnykh kvot YeS [Possibilities and limitations of exporting agricultural goods within the EU tariff quotas]. *Strategichni prioriety. Seriia: Ekonomika* [*Strategic Priorities. Series: Economics*], 1, pp. 99–105.
6. Kvasha K. S. (2013). Tarifni kvoty i myta na ahrarnu produktsiiu pry formuvanni zony vilnoi torhivli mizh Evropeiskym Soiuzom ta Ukrainoiu [Tariff quotas and duties on agricultural products in the formation of a free trade zone between the European Union and Ukraine]. *Ekonomika APK* [*Agricultural Economics*], 11, pp. 99–106.
7. Berezovska O. V. (2017). Vplyv tarifnoi kvoty na zovnishniotorhovelni vidnosyny Ukrainy (na prykladi okremykh tovariv) [Impact of tariff quotas on Ukraine's foreign trade relations (based on specific goods)]. *Publichne upravlinnia ta mytne administravuvannia* [*Public Administration and Customs Management*], 1, pp. 165–171.
8. Sokolovska O. V. (2016). Unilateral tariff cuts: a theory. Ekonomichnyi visnyk universytetu [Economic Bulletin of the University], 29(1), pp. 268–274.
9. Nesterenko O. D. (2015). Aghroprodovolchyi eksport z Ukrainy do kra'n YeS v umovakh dii avtonomnoho preferentsiinoho torhovoho rezhymu [Agro-food export from Ukraine to EU countries under the autonomous preferential trade regime]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva*

Verkhovnoi Rady Ukrainy [*Scientific Notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*], 3, pp. 95–100.
10. EU trade since 1988 by HS2-4-6 and CN8 (ds-045409). Eurostat. Retrieved from: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/view/ds-045409?category=ext_go.ext_go_detail (accessed March 24, 2025).
11. Monthly information on imports from Ukraine and from all third countries of agricultural products subject to Tariff Rate Quotas applicable to imports from Ukraine under the EU-Ukraine Association Agreement. *European Commission, DG AGRI,* Unit G4. Retrieved from: https://circabc.europa.eu/ui/group/09242a36-a438-40fd-a7af-fe32e36cbd0e/library/bb618aa4-32fa-46dc-9d62-a12c8dad4f09 (accessed March 24, 2025).
12. Some issues of export of certain goods to the EU member states: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 612 of 30.05.2024. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/612-2024-%D0%BF#Text (accessed March 24, 2025).
13. Foreign trade of certain commodities by country. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from: https://www.ukrstat.gov.ua/ (accessed March 24, 2025).